

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 14ης Μαρτίου 2013 *

«Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές — Σύμβαση ενυπόθηκου δανείου — Διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως — Δικαιοδοσία του εθνικού δικαστηρίου της ουσίας — Καταχρηστικές ρήτρες — Κριτήρια εκτιμήσεως»

Στην υπόθεση C-415/11,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Juzgado de lo Mercantil nº3 de Barcelona (Ισπανία) με απόφαση της 19ης Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Αυγούστου 2011, στο πλαίσιο της δίκης

Mohamed Aziz

κατά

Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Tizzano (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, Α. Borg Barthet, Μ. Ilešič, J.-J. Kasel και Μ. Berger, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: Μ. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Σεπτεμβρίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Μ. Aziz, εκπροσωπούμενος από τον D. Moreno Trigo, abogado,
- το Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), εκπροσωπούμενο από τον I. Fernández de Senespleda, abogado,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη S. Centeno Huerta,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη Μ. Owsiany-Hornung, καθώς και από τους J. Baquero Cruz και Μ. van Beek,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 8ης Νοεμβρίου 2012,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29, στο εξής: οδηγία).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Mohamed Aziz και του Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa) (στο εξής: Catalunyacaixa), όσον αφορά το κύρος ορισμένων ρητρών μιας σύμβasεως ενυπόθηκου δανείου συναφθείσας μεταξύ των ως άνω συμβαλλομένων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«[...] η απαίτηση [καλής πίστης] μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα».
- 4 Κατά το άρθρο 3 της οδηγίας:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική, όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως.

[...]
3. Το παράρτημα περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.»
- 5 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

- 6 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

- 7 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

- 8 Το παράρτημα της οδηγίας αριθμεί, στο σημείο 1, τις ρήτρες στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής. Μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει τις ακόλουθες ρήτρες:

«1. Ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα:

[...]

- ε) να επιβάλλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση,

[...]

- π) να καταργούν ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή, ιδίως με το να υποχρεώνουν τον καταναλωτή να καταφεύγει αποκλειστικά σε διαιτησία μη καλυπτόμενη από νομικές διατάξεις, με το να περιορίζουν μη προσηκόντως τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή, ή με το να επιβάλλουν σ' αυτόν το βάρος της απόδειξης το οποίο, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο, φέρει κανονικά άλλος συμβαλλόμενος.»

Το ισπανικό δίκαιο

- 9 Στο ισπανικό δίκαιο, η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες κατοχυρώθηκε, κατ'αρχάς, με τον γενικό νόμο 26/1984 για την προστασία των καταναλωτών και των χρηστών (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios), της 19ης Ιουλίου 1984 [BOE αριθ. 176, της 24ης Ιουλίου 1984, σ. 21686].
- 10 Ο γενικός νόμος 26/1984 τροποποιήθηκε εν συνεχεία με τον νόμο 7/1998, περί των γενικών όρων συναλλαγών (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación), της 13ης Απριλίου 1998 (BOE αριθ. 89, της 14ης Απριλίου 1998, σ. 12304), με τον οποίο η εν λόγω οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο.
- 11 Τέλος, με το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 1/2007 περί εγκρίσεως του αναθεωρημένου κειμένου του γενικού νόμου για την προστασία των καταναλωτών και των χρηστών και άλλων συμπληρωματικών νόμων (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) της 16ης Νοεμβρίου 2007, (BOE αριθ. 287, της 30ής Νοεμβρίου 2007, σ. 49181), εγκρίθηκε το κωδικοποιημένο κείμενο του νόμου 26/1984, όπως τροποποιήθηκε.

12 Κατά το άρθρο 82 του βασιλικού νομοθετικού διατάγματος 1/2007:

«1. Θεωρείται καταχρηστική κάθε ρήτρα που δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, καθώς και κάθε πρακτική που δεν προκύπτει από ρητή συμφωνία και που, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί σε βάρος του καταναλωτή και του χρήστη σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων που απορρέουν από τη σύμβαση.

[...]

3. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας εκτιμάται λαμβανομένης υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή των υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της συμβάσεως και με αναφορά σε όλες τις περιστάσεις υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση αυτή, καθώς και σε όλες τις άλλες ρήτρες της εν λόγω συμβάσεως ή άλλης συμβάσεως από την οποία εξαρτάται.

4. Παρά τις ως άνω διατάξεις, είναι εν πάση περιπτώσει καταχρηστικές οι ρήτρες που έχουν τα εξής αποτελέσματα, σύμφωνα με τα άρθρα 85 έως 90:

- a) συνδέουν τη σύμβαση με τη βούληση του επαγγελματία,
- b) περιορίζουν τα δικαιώματα του καταναλωτή και του χρήστη,
- c) αποκλείουν την αναδρομικότητα της συμβάσεως,
- d) επιβάλλουν στον καταναλωτή ή στον χρήστη δυσανάλογες εγγυήσεις ή τον επιφορτίζουν αδικαιολόγητα με το βάρος αποδείξεως,
- e) έχουν δυσανάλογο χαρακτήρα ως προς τη σύναψη και την εκτέλεση της συμβάσεως, ή
- f) αντίκεινται στους κανόνες του ανταγωνισμού και στην εφαρμοστέα νομοθεσία.»

13 Όσον αφορά τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας (Ley de Enjuiciamiento Civil), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο κινήσεως της διαδικασίας που οδήγησε στη διαφορά της κύριας δίκης, διέπει, στο κεφάλαιο V του τίτλου IV, βιβλίο III, που τιτλοφορείται «Επί της εκτελέσεως πραγμάτων επί των οποίων έχει συσταθεί υποθήκη ή ενέχυρο», και ιδίως στα άρθρα 681 έως 698, τη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

14 Το άρθρο 695 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει τα εξής:

«1. Στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως που προβλέπεται στο παρόν κεφάλαιο, ανακοπή εκ μέρους του καθού η εκτέλεση μπορεί να γίνει δεκτή μόνον εφόσον στηρίζεται στους ακόλουθους λόγους:

- (1) Απόσβεση της εγγυήσεως ή της ασφαλιζόμενης απαιτήσεως, η οποία αποδεικνύεται διά της προσκομίσεως είτε σχετικού πιστοποιητικού εξαλείψεως υποθήκης ή πλασματικού ενεχύρου είτε συμβολαιογραφικής πράξης περί εξοφλήσεως της οφειλής ή εξαλείψεως της εγγυήσεως.
- (2) Πλάνη κατά τον υπολογισμό του ποσού της οφειλής, όταν η οφειλή συνίσταται στο πιστωτικό υπόλοιπο του συνόλου των λογαριασμών μεταξύ επισπεύδοντος και καθού. Ο καθού οφείλει να προσκομίσει απόσπασμα κινήσεως του λογαριασμού του και ο λόγος ανακοπής μπορεί να γίνει δεκτός μόνον εάν το πιστωτικό υπόλοιπο που προκύπτει από το εν λόγω απόσπασμα διαφέρει από εκείνο που προκύπτει από το αντίστοιχο απόσπασμα το οποίο έχει προσκομίσει ο επισπεύδων.

[...]

(3) [...] ύπαρξη άλλης εγγυήσεως ή υποθήκης [...] συσταθείσας πριν από την απαίτηση που αποτέλεσε αντικείμενο της διαδικασίας, με αντίστοιχο πιστοποιητικό.

2. Όταν ασκείται ανακοπή κατά την παράγραφο 1, ο δικαστικός γραμματέας αναστέλλει την εκτέλεση και καλεί τους διαδίκους να παραστούν σε ορισμένη δικάσιμο ενώπιον του δικαστηρίου το οποίο εξέδωσε τη διαταγή εκτελέσεως. Μεταξύ της εν λόγω δικάσιμου και της κλητεύσεως πρέπει να μεσολαβούν τουλάχιστον τέσσερις ημέρες. Στη δικάσιμο αυτή το δικαστήριο ακούει τους διαδίκους, δέχεται τα προσκομιζόμενα έγγραφα και εντός δύο ημερών εκδίδει τη σχετική απόφασή του υπό μορφή διατάξεως [...].»

15 Το άρθρο 698 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει τα εξής:

«1. Για κάθε αίτημα του οφειλέτη, τριτοφειλέτη ή άλλου εμπλεκόμενου το οποίο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του προηγούμενου άρθρου, περιλαμβανομένων των αιτημάτων που αφορούν την ακυρότητα του τίτλου, καθώς το ληξιπρόθεσμο, τον συγκεκριμένο χαρακτήρα, την απόσβεση ή το ύψος της απαιτήσεως, πρέπει να εκδίδεται σχετική δικαστική απόφαση, χωρίς όμως τούτο να συνεπάγεται αναστολή ή διακοπή της ένδικης διαδικασίας εκτελέσεως η οποία προβλέπεται στο παρόν κεφάλαιο.

[...]

2. Κατά την υποβολή αιτήματος εκ των προβλεπόμενων στην προηγούμενη παράγραφο ή κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας που αφορά τέτοιο αίτημα μπορεί να ζητηθεί η εξασφάλιση της εκτελέσεως της σχετικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, υπό μορφή παρακρατήσεως του συνόλου ή τμήματος του ποσού το οποίο πρέπει να καταβληθεί στον πιστωτή βάσει της προβλεπόμενης στο παρόν κεφάλαιο διαδικασίας.

Το δικαστήριο διατάσσει την εν λόγω παρακράτηση με βάση τα προσκομισθέντα στοιχεία, εφόσον κρίνει επαρκείς τους προβληθέντες λόγους. Εάν ο αιτών δεν είναι προδήλως και αρκούντως φερέγγυος, το δικαστήριο μπορεί να απαιτήσει την παροχή επαρκούς εγγυήσεως όσον αφορά τους τόκους υπερημερίας και ενδεχόμενες λοιπές αξιώσεις αποζημιώσεως του πιστωτή.

3. Η παρακράτηση αίρεται, εάν ο πιστωτής παράσχει επαρκή εγγύηση για την καταβολή του ποσού το οποίο ενδέχεται να επιστραφεί βάσει της δικαστικής αποφάσεως που προβλέπεται στην παράγραφο 1.»

16 Το άρθρο 131 του νόμου περί υποθηκών (Ley Hipotecaria), ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, του οποίου η κωδικοποιημένη μορφή εγκρίθηκε με το διάταγμα της 8ης Φεβρουαρίου 1946 (BOE αριθ. 58, της 27ης Φεβρουαρίου 1946, σ. 1518), προβλέπει τα εξής:

«Οι εγγραφές προς αποτροπήν αιτήσεως ακυρότητας υποθήκης ή οι λοιπές εγγραφές οι οποίες δεν εμπίπτουν στις περιπτώσεις που συνεπάγονται αναστολή της εκτελέσεως ακυρώνονται δυνάμει της διατάξεως ακυρώσεως του άρθρου 133, υπό τον όρο ότι είναι μεταγενέστερες της σημειώσεως στο περιθώριο με την οποία χορηγήθηκε το πιστοποιητικό συστάσεως εμπραγμάτου δικαιώματος. Δεν χωρεί εγγραφή επί πράξεως αφορώσας απόδειξη πληρωμής υποθήκης, εάν η σημείωση στο περιθώριο δεν έχει προηγουμένως ακυρωθεί με σχετική διάταξη δικαστηρίου.»

17 Κατά το άρθρο 153 bis του νόμου περί υποθηκών:

«[...] οι συμβαλλόμενοι μπορούν να συμφωνήσουν ότι, σε περίπτωση εκτελέσεως, το ποσό της απαιτήσεως είναι το απορρέον από την εκκαθάριση στην οποία προβαίνει το πιστωτικό ίδρυμα που χορήγησε το δάνειο, κατά τον τρόπο που έχει συμφωνηθεί από τα μέρη.

Κατά τη συμφωνηθείσα από τα μέρη λήξη ισχύος της συμβάσεως ή μετά τη συμπλήρωση του χρόνου παρατάσεώς της, η εκτέλεση της υποθήκης μπορεί να διενεργηθεί σύμφωνα με τα άρθρα 129 και 153 του παρόντος νόμου και τις ανάλογες διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 18 Τον Ιούλιο του 2007 ο M. Aziz, Μαροκινός υπήκοος που εργαζόταν στην Ισπανία από τον Δεκέμβριο του 1993, συνήψε με συμβολαιογραφική πράξη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με το Catalunyaçaixa. Το ακίνητο επί του οποίου συστάθηκε υποθήκη ήταν η οικογενειακή κατοικία του M. Aziz, η οποία βρισκόταν στην κυριότητά του από το 2003.
- 19 Το κεφάλαιο του δανείου που χορήγησε το Catalunyaçaixa ανερχόταν σε 138 000 ευρώ. Έπρεπε να επιστραφεί σε 33 ετήσιες δόσεις, ήτοι σε 396 μηνιαίες δόσεις αρχής γενομένης από 1ης Αυγούστου 2007.
- 20 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, η δανειακή σύμβαση που συνήφθη με το Catalunyaçaixa προέβλεπε, στη ρήτρα 6, ετήσιους τόκους υπερημερίας ύψους 18,75 %, οι οποίοι επιβάλλονται αυτομάτως επί των μη καταβληθέντων εμπροθέσμως ποσών, χωρίς να απαιτείται ένσταση.
- 21 Περαιτέρω, η ρήτρα 6 bis της εν λόγω συμβάσεως παρέχει στο Catalunyaçaixa τη δυνατότητα να καταστήσει ληξιπρόθεσμο το σύνολο του δανείου, σε περίπτωση που έχει παρέλθει κάποια από τις συμφωνηθείσες προθεσμίες και ο οφειλέτης δεν έχει τηρήσει την υποχρέωσή του καταβολής μέρους του κεφαλαίου ή τόκων του δανείου.
- 22 Τέλος, η ρήτρα 15 της οικείας συμβάσεως, που διέπει τη συμφωνία λύσεως της συμβάσεως, προέβλεπε τη δυνατότητα του Catalunyaçaixa να προχωρήσει σε αναγκαστική εκτέλεση της υποθήκης προς είσπραξη τυχόν οφειλής, καθώς και να προβεί άμεσα, προς τούτο, σε εκκαθάριση προσκομίζοντας το κατάλληλο πιστοποιητικό το οποίο θα εμφανίζει το ποσό της ληξιπρόθεσμης οφειλής.
- 23 Ο M. Aziz κατέβαλλε τακτικά τις μηνιαίες δόσεις του δανείου από τον Ιούλιο του 2007 έως τον Μάιο του 2008, αλλά από τον Ιούνιο του 2008 κατέστη υπερήμερος οφειλέτης. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Catalunyaçaixa ζήτησε στις 28 Οκτωβρίου 2008 να συσταθεί ενώπιον συμβολαιογράφου έγγραφο από το οποίο να προκύπτει το υπολειπόμενο ποσό της οφειλής. Με το εν λόγω συμβολαιογραφικό έγγραφο βεβαιώθηκε ότι, βάσει των προσκομισθέντων εγγράφων και του περιεχομένου της δανειακής συμβάσεως, το συνολικό ποσό της οφειλής ανερχόταν σε 139 764,76 ευρώ και αντιστοιχούσε στα ποσά των μη καταβληθεισών δόσεων καθώς και των νόμιμων τόκων και των τόκων υπερημερίας.
- 24 Το Catalunyaçaixa, κατόπιν οχλήσεως προς τον M. Aziz με την οποία όμως αυτός δεν συμμορφώθηκε, κίνησε στις 11 Μαρτίου 2009 διαδικασία εκτελέσεως κατά του ενδιαφερομένου ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Martorell, ζητώντας από τον M. Aziz να καταβάλει 136 674,02 ευρώ ως κεφάλαιο, 90,74 ευρώ ως τόκους υπερημερίας και 41 902,21 ευρώ ως τόκους και έξοδα.
- 25 Ο M. Aziz δεν παρέστη στη διαδικασία και, ως εκ τούτου, το εν λόγω δικαστήριο διέταξε στις 15 Δεκεμβρίου 2009 αναγκαστική εκτέλεση. Κατόπιν αυτού, εκδόθηκε κατά του M. Aziz διαταγή πληρωμής προς την οποία ούτε συμμορφώθηκε ούτε αντιτάχθηκε.
- 26 Στο πλαίσιο αυτό, στις 20 Ιουλίου 2010 διενεργήθηκε πλειστηριασμός κατά τον οποίο δεν υπήρξαν πλειοδότες. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Martorell έκανε δεκτό το αίτημα περί κατακυρώσεως του πλειστηριασθέντος ακινήτου στο 50 % της αξίας του. Το δικαστήριο αυτό καθόρισε επίσης την 20ή Ιανουαρίου 2011 ως την ημερομηνία κατά την οποία έπρεπε να μεταβιβασθεί η κυριότητα του κατακυρωθέντος ακινήτου στον υπερθεματιστή. Ως εκ τούτου, ο M. Aziz εξοβελίστηκε από την κατοικία του.

- 27 Λίγο νωρίτερα, στις 11 Ιανουαρίου 2011, ο M. Aziz είχε ασκήσει αναγνωριστική αγωγή ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona, με την οποία ζήτησε να ακυρωθεί η ρήτρα 15 της δανειακής συμβάσεως ως καταχρηστική και, κατά συνέπεια, η διαδικασία εκτελέσεως.
- 28 Επ' αυτού, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona εξέφρασε καταρχάς τις αμφιβολίες του ως προς τη συμβατότητα της ισπανικής νομοθεσίας με το νομικό πλαίσιο που καθιερώνει η οδηγία.
- 29 Ειδικότερα, το δικαστήριο αυτό επισήμανε ότι, αν ο πιστωτής επιλέξει, στο πλαίσιο αναγκαστικής εκτελέσεως, τη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, οι δυνατότητες επικλήσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα κάποιας από τις ρήτρες δανειακής συμβάσεως είναι πολύ περιορισμένες, καθόσον χωρούν μόνο σε μεταγενέστερη διαδικασία στο πλαίσιο αναγνωριστικής αγωγής, η οποία δεν έχει ανασταλτικό χαρακτήρα. Το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, είναι ιδιαίτερος δυσχερές να εξασφαλίσει ένα ισπανικό δικαστήριο στον καταναλωτή αποτελεσματική ένδικη προστασία στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, καθώς και της εκδικάσεως της αντίστοιχης αγωγής.
- 30 Επιπλέον, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona έκρινε ότι η επίλυση της υποθέσεως της κύριας δίκης ήγειρε και άλλα ζητήματα και ιδίως ζήτημα ερμηνείας της έννοιας των ρητρών οι οποίες «επιβάλλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση», η οποία προβλέπεται στο σημείο 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος της οδηγίας, καθώς και των ρητρών που «καταργούν ή παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή», η οποία προβλέπεται στο σημείο 1, στοιχείο π', του εν λόγω παραρτήματος. Κατά το εθνικό δικαστήριο, δεν προκύπτει σαφώς ότι οι ρήτρες περί πρόωρης λύσεως της συμβάσεως που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις μακράς διάρκειας, περί καθορισμού των τόκων υπερημερίας, καθώς και περί μονομερούς καθορισμού εκ μέρους του δανειστή μηχανισμών εξοφλήσεως του συνόλου της οφειλής συνάδουν με τις εν λόγω διατάξεις του παραρτήματος της οδηγίας.
- 31 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona, διατηρώντας αμφιβολίες ως προς την ορθή ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Αποτελεί το σύστημα εκτελέσεως δικαστικών αποφάσεων που συνιστούν εκτελεστούς τίτλους επί βαρυνόμενων με υποθήκη ή με ενέχυρο πραγμάτων που προβλέπεται στα άρθρα 695 επ. του LEC [ισπανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας], με τους περιορισμούς που προβλέπει ως προς τους λόγους ανακοπής που μπορούν να προβληθούν βάσει του ισπανικού δικονομικού δικαίου, σαφή περιορισμό της προστασίας του καταναλωτή, στο μέτρο που εισάγει, τυπικώς και ουσιαστικώς, σαφή εμπόδια στην εκ μέρους του καταναλωτή άσκηση ενδίκων μέσων ή βοηθημάτων προς εξασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων του;
- 2) Ζητείται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποσαφηνίσει την έννοια της δυσαναλογίας όσον αφορά τα ακόλουθα έννομα αποτελέσματα:
- α) τη δυνατότητα πρόωρης λύσεως των συμβάσεων ιδιαιτέρως μακράς διάρκειας –εν προκειμένω 33 ετών– για παραβάσεις τελεσθείσες σε πολύ περιορισμένο και συγκεκριμένο χρονικό διάστημα·
- β) τον καθορισμό τόκων υπερημερίας –εν προκειμένω σε ποσοστό άνω του 18 %– οι οποίοι δεν συνάδουν με τα κριτήρια καθορισμού τόκων υπερημερίας σε άλλες αφορώσες καταναλωτές συμβάσεις (συμβάσεις περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή) και οι οποίοι, μολονότι σε άλλες περιπτώσεις συμβάσεων αφορώσων καταναλωτές θα μπορούσαν να θεωρηθούν καταχρηστικοί, εντούτοις, στις σχετικές με ακίνητα συμβάσεις, δεν υπόκεινται σε

σαφείς εκ του νόμου περιορισμούς, ακόμη και όταν εφαρμόζονται τόσο στις ληξιπρόθεσμες οφειλές όσο και στο σύνολο των οφειλών που κατέστησαν ληξιπρόθεσμες λόγω πρόωρης λύσεως της συμβάσεως·

- γ) τον μονομερή εκ μέρους του δανειστή καθορισμό μηχανισμών εκτιμήσεως και καθορισμού των κυμαινόμενων επιτοκίων –τόσο για νόμιμους τόκους όσο και για τόκους υπερημερίας– που συνδέονται με τη δυνατότητα κατασχέσεως ακινήτου και δεν παρέχουν στον καθού η εκτέλεση οφειλέτη τη δυνατότητα να προσβάλει τον υπολογισμό του ποσού της οφειλής στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως αυτής καθαυτήν, αλλά απαιτούν την εκ μέρους του άσκηση αναγνωριστικής αγωγής η οποία, αν καταλήξει στην έκδοση οριστικής αποφάσεως, η εκτέλεση θα έχει ήδη περατωθεί και ο οφειλέτης θα έχει εν πάση περιπτώσει απολέσει το ακίνητο επί του οποίου έχει συσταθεί υποθήκη ή εγγύηση, στοιχείο ιδιαιτέρως σημαντικό οσάκις το δάνειο ζητείται για την αγορά κατοικίας και η εκτέλεση συνεπάγεται έξωση του οφειλέτη από το ακίνητο.»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

- 32 Το *Catalunyasaixa* και το Βασίλειο της Ισπανίας εκφράζουν αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό του πρώτου ερωτήματος, προβάλλοντας ότι το ερώτημα αυτό δεν χρησιμεύει στο αιτούν δικαστήριο για την επίλυση της διαφοράς που υποβλήθηκε στην κρίση του. Συναφώς, υποστηρίζουν ότι η διαφορά αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο αυτόνομης διαδικασίας αναγνωριστικής αγωγής η οποία διακρίνεται από τη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως και αφορά μόνον την ακυρότητα, από πλευράς της κανονιστικής ρυθμίσεως περί προστασίας των καταναλωτών, της ρήτρας 15 της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής συμβάσεως. Συνεπώς, η απάντηση ως προς τη συμβατότητα της διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως με την οδηγία δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε κρίσιμη για την επίλυση της οικείας διαφοράς.
- 33 Υπό το ίδιο αυτό πρίσμα, το Βασίλειο της Ισπανίας και το *Catalunyasaixa* αμφισβητούν επίσης το παραδεκτό του δευτέρου ερωτήματος, στο μέτρο που αφορά την ερμηνεία του όρου δυσαναλογία, κατά την έννοια των κρίσιμων διατάξεων της οδηγίας σχετικά με τις ρήτρες πρόωρης λύσεως των συμβάσεων μακράς διάρκειας και τον καθορισμό των τόκων υπερημερίας. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι οι ρήτρες αυτές δεν έχουν καμία σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης και δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ούτε για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας 15 της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής συμβάσεως.
- 34 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ευθύς εξ αρχής ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η διαπίστωση και η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή, όπως και η ερμηνεία και εφαρμογή του εθνικού δικαίου. Ομοίως, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υποθέσεως, αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι αναγκαία και λυσιτελή. Επομένως, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να αποφανθεί (απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, C-618/10, *Banco Español de Crédito*, σκέψη 76 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 35 Στο πλαίσιο αυτό, η εκ μέρους του Δικαστηρίου απόρριψη αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι δυνατή μόνον όταν είναι πρόδηλον ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας

δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα (προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 77 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 36 Οι περιπτώσεις αυτές δεν συντρέχουν εν προκειμένω.
- 37 Συγκεκριμένα, πρέπει να επισημανθεί ότι, βάσει του ισπανικού δικονομικού συστήματος, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως που κίνησε το CatalunyaCaixa κατά του M. Aziz, ο καθού η εκτέλεση αμφισβήτησε τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας της συμβάσεως που τον συνδέει με το εν λόγω πιστωτικό ίδρυμα, η οποία αποτέλεσε αφετηρία για την κίνηση της διαδικασίας εκτελέσεως ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona, δικαστηρίου της ουσίας, και όχι ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell, δικαστηρίου της εκτελέσεως.
- 38 Στο πλαίσιο αυτό, όπως ορθώς επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το πρώτο ερώτημα του Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona πρέπει να ερμηνευθεί διασταλτικώς, υπό την έννοια δηλαδή ότι ερωτάται, κατ' ουσίαν, αν, λαμβανομένων υπόψη των περιορισμένων λόγων ανακοπής που γίνονται δεκτοί στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, είναι συμβατή με την οδηγία οι εξουσίες που αναγνωρίζονται στο δικαστήριο της ουσίας, ήτοι στο αρμόδιο δικαστήριο για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών που περιέχει η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση, από την οποία προκύπτει η οφειλή που αποτελεί αντικείμενο της επίμαχης διαδικασίας εκτελέσεως.
- 39 Υπό τις συνθήκες αυτές και λαμβανομένου υπόψη ότι στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο προκειμένου αυτό να επιλύσει την υποβληθείσα στην κρίση του διαφορά (βλ. αποφάσεις της 28ης Νοεμβρίου 2000, C-88/99, Roquette Frères, Συλλογή 2000, σ. I-10465, σκέψη 18, και της 11ης Μαρτίου 2010, C-384/08, Attanasio Group, Συλλογή 2010, σ. I-2055, σκέψη 19), διαπιστώνεται ότι δεν είναι πρόδηλον ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητείται με το πρώτο ερώτημα δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 40 Ομοίως, δεν αποκλείεται η κατά την έννοια των κρίσιμων διατάξεων της οδηγίας ερμηνεία του όρου δυσαναλογία, στον οποίο αναφέρεται το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, να μπορεί να χρησιμεύσει για την επίλυση της διαφοράς την οποία επιλαμβάνεται το Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona.
- 41 Συγκεκριμένα, όπως τονίζει η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 62 και 63 των προτάσεών της, μολονότι το αίτημα ακυρώσεως που προέβαλε ο M. Aziz στη διαφορά της κύριας δίκης αφορά μόνον το κύρος της ρήτρας 15 της δανειακής συμβάσεως, αρκεί η διαπίστωση ότι, αφενός, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας, η συνολική εκτίμηση των λοιπών ρητρών της συμβάσεως που αφορά το εν λόγω ερώτημα δύναται να ασκήσει επιρροή στην εξέταση της επίμαχης στη διαφορά αυτή ρήτρας και, αφετέρου, ο εθνικός δικαστής οφείλει, βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα όλων των συμβατικών ρητρών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, έστω και αν δεν έχει υποβληθεί ρητώς σχετικό αίτημα, εφόσον έχει στη διάθεσή του τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψεις 31 και 32, καθώς και προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 43).
- 42 Κατά συνέπεια, τα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά στο σύνολό τους.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 43 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτήν κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία, ενώ δεν προβλέπει στο πλαίσιο διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως λόγους ανακοπής αντλούμενους από τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, δεν παρέχει στο δικαστήριο της ουσίας, το οποίο είναι αρμόδιο για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας τέτοιας ρήτρας, να λάβει προσωρινά μέτρα προς πλήρη εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της τελικής αποφάσεώς του.
- 44 Για να δοθεί απάντηση στο ως άνω ερώτημα, πρέπει καταρχάς να υπομνησθεί ότι το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η επίμαχη οδηγία στηρίζεται στην αντίληψη ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, τόσο ως προς τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και ως προς το επίπεδο της πληροφόρησης (προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 39).
- 45 Ακριβώς επειδή οι καταναλωτές βρίσκονται σε ασθενέστερη θέση, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές. Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για επιτακτικού χαρακτήρα διάταξη, η οποία τείνει να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 46 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως τονίσει ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας και, πράττοντας τούτο, να αίρει την υφιστάμενη μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία ανισότητα, εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (προαναφερθείσες αποφάσεις Pannon GSM, σκέψη 31 και 32, καθώς και Banco Español de Crédito, σκέψεις 42 και 43).
- 47 Συναφώς, αποφαινόμενο επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που είχε υποβάλει εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο διαδικασίας αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας κατόπιν ανακοπής ασκηθείσας εκ μέρους καταναλωτή κατά διαταγής πληρωμής, το Δικαστήριο έκρινε ότι το εν λόγω δικαστήριο όφειλε να διατάξει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή αποδείξεων προκειμένου να εξακριβώσει αν μια ρήτρα περί αποκλειστικής κατά τόπον αρμοδιότητας περιλαμβανόμενη σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας αυτής (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, Συλλογή 2010, σ. I-10847, σκέψη 56).
- 48 Ομοίως, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι αντιβαίνει στην επίμαχη οδηγία κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία δεν παρέχει στο εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται αιτήσεως για την έκδοση διαταγής πληρωμής την εξουσία να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας ή κάθε στάση της δίκης, και μολονότι διαθέτει όλα τα προς τούτο αναγκαία νομικά και πραγματικά στοιχεία, τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας περί επιτοκίου υπερημερίας περιλαμβανόμενης σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, στην περίπτωση κατά την οποία ο τελευταίος δεν έχει ασκήσει ανακοπή (προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 57).

- 49 Η υπόθεση της κύριας δίκης διακρίνεται πάντως από τις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι προαναφερθείσες αποφάσεις VB Rénzügyi Lízíng και Banco Español de Crédito, κατά το μέτρο που αφορά τον καθορισμό των ευθυνών που υπέχει το δικαστήριο της ουσίας σε διαδικασία συνδεόμενη με τη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, προκειμένου να εξασφαλισθεί, εφόσον παραστεί ανάγκη, η πρακτική αποτελεσματικότητα της επί της ουσίας αποφάσεως με την οποία αναγνωρίζεται ο καταχρηστικός χαρακτήρας της συμβατικής ρήτρας που αποτελεί βάση του εκτελεστού τίτλου και, ως εκ τούτου, της κινήσεως της διαδικασίας εκτελέσεως.
- 50 Διαπιστώνεται συναφώς ότι, ελλείψει εναρμονίσεως των εθνικών μηχανισμών αναγκαστικής εκτελέσεως, οι λεπτομέρειες ασκήσεως των λόγων ανακοπής που γίνονται δεκτοί στο πλαίσιο διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, καθώς και των εξουσιών του δικαστηρίου της ουσίας, το οποίο είναι αρμόδιο για την εκτίμηση της νομιμότητας των συμβατικών ρητρών βάσει των οποίων εκδόθηκε ο εκτελεστός τίτλος, εμπίπτει στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της διοικητικής αυτοτέλειας των τελευταίων, υπό τον όρο ωστόσο ότι τούτο δεν συνεπάγεται δυσμενέστερη μεταχείριση από εκείνη που επιφυλάσσει η ρύθμιση που διέπει παρόμοιες καταστάσεις υπαγόμενες στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθίσταται πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η άσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro, Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 24, και της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψη 38).
- 51 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει κανένα στοιχείο ικανό να δημιουργήσει αμφιβολία ως προς τη συμφωνία της επίμαχης στην κύρια δίκη κανονιστικής ρύθμισης με την αρχή αυτή.
- 52 Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι το ισπανικό δικονομικό σύστημα απαγορεύει στο δικαστήριο που επιλαμβάνεται της ουσίας σε διαδικασία συνδεόμενη με διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως να λαμβάνει προσωρινά μέτρα προς πλήρη εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της αποφάσεώς του όχι μόνον κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα που, υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της οδηγίας, ενδέχεται να έχει ρήτρα περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, αλλά και κατά την επαλήθευση της συμβατότητας μιας τέτοιας ρήτρας προς τους εθνικούς κανόνες δημόσιας τάξης, την οποία οφείλει πάντως να εξακριβώσει (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 48).
- 53 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα εάν μια εθνική δικονομική διάταξη καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να αναλύεται λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της εν λόγω διατάξεως στο πλαίσιο της όλης διαδικασίας, καθώς και της εξελίξεως και των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας αυτής, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 49).
- 54 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι, κατά το άρθρο 695 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, στις διαδικασίες εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, η ανακοπή του καθού η εκτέλεση γίνεται δεκτή μόνον όταν στηρίζεται σε απόσβεση της εγγυήσεως ή της ασφαλιζόμενης απαιτήσεως, ή σε πλάνη κατά τον υπολογισμό του ποσού της οφειλής, όταν η ασφαλιζόμενη απαίτηση συνίσταται στο πιστωτικό υπόλοιπο του συνόλου των λογαριασμών μεταξύ επισπεύδοντος και καθού, ή ακόμη στην ύπαρξη άλλης υποθήκης ή εγγυήσεως που είχε συσταθεί πριν από την απαίτηση που αποτέλεσε αντικείμενο της διαδικασίας, με προσκόμιση αντίστοιχου πιστοποιητικού.

- 55 Σύμφωνα με το άρθρο 698 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, για κάθε άλλο αίτημα του οφειλέτη, περιλαμβανομένων των αιτημάτων που αφορούν την ακυρότητα του τίτλου καθώς και το ληξιπρόθεσμο, τον συγκεκριμένο χαρακτήρα, την απόσβεση ή το ύψος της απαιτήσεως, πρέπει να εκδίδεται σχετική δικαστική απόφαση, χωρίς όμως τούτο να συνεπάγεται αναστολή ή διακοπή της ένδικης διαδικασίας εκτελέσεως η οποία προβλέπεται στο σχετικό κεφάλαιο.
- 56 Επιπλέον, βάσει του άρθρου 131 του νόμου περί υποθηκών, οι εγγραφές προς αποτροπήν αιτήσεως ακυρότητας υποθήκης ή οι λοιπές εγγραφές οι οποίες δεν εμπίπτουν στις περιπτώσεις που συνεπάγονται αναστολή της εκτελέσεως ακυρώνονται δυνάμει της διατάξεως ακυρώσεως του άρθρου 133 του νόμου αυτού, υπό τον όρο ότι είναι μεταγενέστερες της σημειώσεως στο περιθώριο με την οποία χορηγήθηκε το πιστοποιητικό συστάσεως εμπραγμάτου δικαιώματος.
- 57 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι, στο ισπανικό δικονομικό σύστημα, η τελική κατακύρωση ενυπόθηκου πράγματος σε τρίτο αποκτά πάντα μη αναστρέψιμο χαρακτήρα, ακόμη και αν ο καταχρηστικός χαρακτήρας της ρήτρας κατά της οποίας βάλλει ο καταναλωτής ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας συνεπάγεται την ακυρότητα της διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, πλην της περιπτώσεως στην οποία ο εν λόγω καταναλωτής πραγματοποίησε εγγραφή προς αποτροπήν αιτήσεως ακυρότητας υποθήκης πριν από την εν λόγω σημείωση στο περιθώριο.
- 58 Επ' αυτού διαπιστώνεται, εντούτοις, ότι, λαμβανομένης υπόψη της εξελίξεως και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η περίπτωση αυτή πρέπει να θεωρηθεί μάλλον απίθανη, καθόσον συντρέχει σοβαρός κίνδυνος ο οικείος καταναλωτής να μην προβεί στην εν λόγω εγγραφή εντός των προβλεπόμενων προς τούτο προθεσμιών, είτε λόγω της ταχείας εξελίξεως της επίμαχης διαδικασίας εκτελέσεως, είτε διότι δεν γνωρίζει ή δεν αντιλαμβάνεται την έκταση των δικαιωμάτων του (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 54).
- 59 Διαπιστώνεται, συνεπώς, ότι αυτό το δικονομικό σύστημα, στο μέτρο που καθιστά αδύνατη για το δικαστήριο της ουσίας, ενώπιον του οποίου προσφεύγει ο καταναλωτής επικαλούμενος τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας αποτελούσας τη βάση του εκτελεστού τίτλου, τη λήψη προσωρινών μέτρων δυνάμενων να αναστείλουν τη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως ή να τη διακόψουν, όταν η λήψη τέτοιων μέτρων αποβαίνει αναγκαία για τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της αποφάσεώς του, είναι ικανό να θίξει την επιδιωκόμενη από την επίμαχη οδηγία αποτελεσματική προστασία (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, C-432/05, Unibet, Συλλογή 2007, σ. I-2271, σκέψη 77).
- 60 Πράγματι, όπως επίσης επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 50 των προτάσεών της, σε κάθε περίπτωση όπως εκείνη της υποθέσεως της κύριας δίκης, όπου η κατάσχεση του ενυπόθηκου ακινήτου πραγματοποιήθηκε πριν από την έκδοση της αποφάσεως του δικαστηρίου της ουσίας που αναγνώρισε τον καταχρηστικό χαρακτήρα της συμβατικής ρήτρας στην οποία στηρίζεται η υποθήκη και, ως εκ τούτου, την ακυρότητα της διαδικασίας εκτελέσεως, η απόφαση αυτή μπορεί να εξασφαλίσει στον οικείο καταναλωτή ένδικη προστασία μόνο σε μεταγενέστερο στάδιο, υπό μορφή αποζημιώσεως, η οποία θα συνιστούσε ελλιπές και ανεπαρκές μέτρο και δεν θα αποτελούσε ούτε κατάλληλο ούτε αποτελεσματικό μέσο παύσεως της χρήσεως της εν λόγω ρήτρας, αντιθέτως προς όσα προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.
- 61 Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο σε περιπτώσεις όπως η υπόθεση της κύριας δίκης, όπου το ακίνητο επί του οποίου έχει συσταθεί υποθήκη είναι η κατοικία του θιγόμενου καταναλωτή και της οικογένειάς του, καθόσον αυτός ο μηχανισμός προστασίας των καταναλωτών που περιορίζεται στην επιδίκαση αποζημιώσεως δεν αποτρέπει την οριστική και μη αναστρέψιμη απώλεια του εν λόγω ακινήτου.
- 62 Όπως επίσης επισήμανε το αιτούν δικαστήριο, η εκ μέρους των επαγγελματιών κίνηση, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις, διαδικασίας εκτελέσεως υποθήκης αρκεί για να στερήσουν, κατ' ουσίαν, από τους καταναλωτές το προνόμιο της προστασίας που επιδιώκει η οδηγία, περίπτωση που επίσης

αντίκειται προς τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία τα ειδικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ένδικης διαδικασίας η οποία διεξάγεται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή δεν μπορούν να αποτελούν στοιχείο δυνάμενο να θίξει την έννομη προστασία της οποίας πρέπει να απολαύει ο καταναλωτής δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας αυτής (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 55).

- 63 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη ισπανική κανονιστική ρύθμιση δεν συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικότητας, καθόσον καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή, στο πλαίσιο διαδικασιών που κινούνται από επαγγελματίες κατά καταναλωτών, τη διασφάλιση της προστασίας που παρέχει στους τελευταίους η οδηγία.
- 64 Κατόπιν των εκτιμήσεων αυτών, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει μια κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία, ενώ δεν προβλέπει στο πλαίσιο διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως λόγους ανακοπής αντλούμενους από τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας η οποία αποτελεί βάση του εκτελεστού τίτλου, δεν παρέχει στο δικαστήριο της ουσίας, το οποίο είναι αρμόδιο για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας τέτοιας ρήτρας, τη δυνατότητα λήψεως προσωρινών μέτρων, όταν η λήψη των μέτρων αυτών είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της αποφάσεώς του.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 65 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, διευκρινίσεις σχετικά με τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια «καταχρηστική ρήτρα», σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας, καθώς και με το παράρτημά της, προκειμένου να διαπιστώσει αν είναι καταχρηστικές οι ρήτρες που αποτελούν αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης και αφορούν την πρόωγη λύση των συμβάσεων μακράς διάρκειας, τον καθορισμό των τόκων υπερημερίας και τη συμφωνία εκκαθαρίσεως.
- 66 Συναφώς, διευκρινίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου αφορά τόσο την ερμηνεία της έννοιας «καταχρηστική ρήτρα», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας και στο παράρτημά της, όσο και τα κριτήρια που ο εθνικός δικαστής μπορεί ή πρέπει να εφαρμόζει κατά την εξέταση συμβατικής ρήτρας υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας, εξυπακουμένου ότι στον εν λόγω δικαστή απόκειται να αποφανθεί, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια αυτά, επί του επιμέρους χαρακτηρισμού συγκεκριμένης συμβατικής ρήτρας βάσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της κρινομένης υποθέσεως. Εντεύθεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο οφείλει να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο απλώς και μόνο στοιχεία τα οποία το τελευταίο πρέπει να λάβει υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα της οικείας ρήτρας (βλ. απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, C-472/10, Invitel, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 67 Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι, όσον αφορά τις έννοιες της καλής πίστεως και της σημαντικής ανισορροπίας μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών που απορρέουν από σύμβαση, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας δεν προσδιορίζει επακριβώς τα στοιχεία που καθιστούν καταχρηστική μια ρήτρα η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως (απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Συλλογή 2004, σ. I-3403, σκέψη 19, και προαναφερθείσα απόφαση Pannon GSM, σκέψη 37).
- 68 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 71 των προτάσεών της, το αν μια ρήτρα δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή «σημαντική ανισορροπία» μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών τα οποία απορρέουν από τη σύμβαση δεν μπορεί να εκτιμηθεί παρά μόνο σε σύγκριση προς το νομικό καθεστώς το οποίο ισχύει κατά το εθνικό δίκαιο, σε περίπτωση που οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι δεν έχουν προβλέψει κανένα σχετικό συμβατικό όρο. Μέσω της συγκριτικής αυτής αναλύσεως θα μπορέσει ο εθνικός δικαστής να εκτιμήσει αν, και, ενδεχομένως,

σε ποιο βαθμό η σύμβαση θέτει τον καταναλωτή σε νομική κατάσταση λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη που προβλέπει η ισχύουσα εθνική νομοθεσία. Ομοίως, είναι χρήσιμη, προς τούτο, η εξέταση της νομικής καταστάσεως στην οποία βρίσκεται ο εν λόγω καταναλωτής, λαμβανομένων υπόψη των μέσων που διαθέτει, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, για την παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών.

- 69 Όσον αφορά τις συνθήκες υπό τις οποίες δημιουργήθηκε η εν λόγω ανισορροπία «παρά την απαίτηση καλής πίστης», διαπιστώνεται ότι, λαμβανομένης υπόψη της δέκατης έκτης αιτιολογικής σκέψεως της οδηγίας και όπως επισήμανε κατ' ουσίαν η γενική εισαγγελέας με το σημείο 74 των προτάσεών της, ο εθνικός δικαστής πρέπει να εξακριβώσει αν ο επαγγελματίας, έχοντας συμβληθεί νομίμως και θεμιτώς με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα δεχθεί την οικεία ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως.
- 70 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι το παράρτημα στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας περιέχει απλώς και μόνον ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών οι οποίες μπορούν να κριθούν καταχρηστικές (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Invitel*, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 71 Επίσης, το άρθρο 4 της οδηγίας προβλέπει ότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας συμβατικής ρήτρας πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένης υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της συμβάσεως και με αναφορά, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, σε όλες τις περιστάσεις που ανάγονται στη σύναψή της (προαναφερθείσες αποφάσεις *Pannon GSM*, σκέψη 39, και *VB Pénzügyi Lízing*, σκέψη 42). Εντεύθεν προκύπτει ότι, υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει επίσης να εκτιμώνται οι συνέπειες που μπορεί να έχει η εν λόγω ρήτρα στο πλαίσιο της εφαρμοστέας νομοθεσίας, εκτίμηση η οποία προϋποθέτει την εξέταση του εθνικού νομικού συστήματος (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Freiburger Kommunalbauten*, σκέψη 21, και διάταξη της 16ης Νοεμβρίου 2010, C-76/10, *Pohotovost*, Συλλογή 2010, σ. I-11557, σκέψη 59).
- 72 Υπό το πρίσμα των κριτηρίων αυτών πρέπει το *Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona* να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών στις οποίες αναφέρεται το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.
- 73 Ειδικότερα, όσον αφορά, καταρχάς, τη ρήτρα περί πρόωρης λύσεως των συμβάσεων μακράς διάρκειας για παραβάσεις του οφειλέτη κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει, μεταξύ άλλων, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 77 και 78 των προτάσεών της, αν η δυνατότητα του επαγγελματία να κηρύξει ληξιπρόθεσμο το σύνολο του οφειλόμενου ποσού του δανείου εξαρτάται από την εκ μέρους του καταναλωτή παράβαση μιας ουσιώδους υποχρεώσεως στο πλαίσιο της επίμαχης συμβατικής σχέσεως, αν η δυνατότητα αυτή προβλέπεται για τις περιπτώσεις στις οποίες η παράβαση είναι αρκούντως σοβαρή σε σχέση με τη διάρκεια και το ποσό του δανείου, αν η εν λόγω δυνατότητα παρεκκλίνει από τους ισχύοντες στον τομέα αυτό κανόνες και αν το εθνικό δίκαιο προβλέπει κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα τα οποία καθιστούν δυνατό για τον καταναλωτή που θίγεται από την εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας να αντισταθμίσει τις συνέπειες του ληξιπρόθεσμου χαρακτήρα του δανείου.
- 74 Ακολούθως, όσον αφορά τη ρήτρα περί καθορισμού των τόκων υπερημερίας, υπενθυμίζεται ότι, υπό το πρίσμα του σημείου 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος της οδηγίας, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 3, παράγραφος 1, και 4, παράγραφος 1, της οδηγίας, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να επαληθεύσει, μεταξύ άλλων, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 85 έως 87 των προτάσεών της, αφενός, τους εθνικούς κανόνες που έχουν εφαρμογή στη σχέση μεταξύ των συμβαλλομένων, στην περίπτωση που δεν προβλέπεται ειδική συμφωνία στην επίμαχη σύμβαση ή σε διάφορες τέτοιου είδους συμβάσεις με καταναλωτές, και, αφετέρου, το ύψος του καθορισθέντος τόκου υπερημερίας σε σχέση με τον νόμιμο τόκο, προκειμένου να εξακριβώσει ότι ο τόκος αυτός είναι ικανός να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των επιδιωκόμενων σκοπών στο οικείο κράτος μέλος και δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου για την εκπλήρωσή του ορίου.

- 75 Όσον αφορά, τέλος, τη ρήτρα περί μονομερούς εκκαθαρίσεως από τον δανειστή του ποσού της μη καταβληθείσας οφειλής, που συνδέεται με τη δυνατότητα κινήσεως διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, διαπιστώνεται ότι, λαμβανομένου υπόψη του σημείου 1, στοιχείο π', του παραρτήματος της οδηγίας, καθώς και των κριτηρίων που περιλαμβάνονται στα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, το αιτούν δικαστήριο πρέπει, μεταξύ άλλων, να εκτιμήσει αν, και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό, η εν λόγω ρήτρα παρεκκλίνει από τους ισχύοντες κανόνες, ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερέστερη για τον καταναλωτή, λαμβανομένων υπόψη των δικονομικών μέσων που διαθέτει, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας.
- 76 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση:
- Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι:
    - η έννοια της «σημαντικής ανισορροπίας», σε βάρος του καταναλωτή πρέπει να εκτιμάται διά της αναλύσεως των εθνικών κανόνων που ισχύουν ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων, προκειμένου να εκτιμηθεί αν, και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό, η σύμβαση περιάγει τον καταναλωτή σε έννομη κατάσταση λιγότερο ευνοϊκή σε σχέση με εκείνη που προβλέπει η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία. Ομοίως, είναι χρήσιμο προς τούτο να εξεταστεί η νομική κατάσταση του εν λόγω καταναλωτή, λαμβανομένων υπόψη των μέσων που διαθέτει, σύμφωνα με την εθνική κανονιστική ρύθμιση, για την παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών·
    - για να εξακριβωθεί αν η εν λόγω ανισορροπία δημιουργείται «παρά την απαίτηση καλής πίστης», πρέπει να εξεταστεί αν ο επαγγελματίας, έχοντας συμβληθεί νομίμως και θεμιτώς με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα δεχθεί την οικεία ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως.
  - Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το παράρτημα στο οποίο παραπέμπει η διάταξη αυτή περιλαμβάνει ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό κατάλογο των ρητρών που μπορούν να κριθούν καταχρηστικές.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 77 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει μια κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία, ενώ δεν προβλέπει στο πλαίσιο διαδικασίας εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως λόγους ανακοπής αντλούμενους από τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας η οποία αποτελεί βάση του εκτελεστού τίτλου, δεν παρέχει στο δικαστήριο της ουσίας, το οποίο είναι αρμόδιο για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας τέτοιας ρήτρας, τη δυνατότητα λήψεως προσωρινών μέτρων, όταν η λήψη των μέτρων αυτών είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της αποφάσεώς του.

2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι:

- η έννοια της «σημαντικής ανισορροπίας», σε βάρος του καταναλωτή πρέπει να εκτιμάται διά της αναλύσεως των εθνικών κανόνων που ισχύουν ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων, προκειμένου να εκτιμηθεί αν, και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό, η σύμβαση περιάγει τον καταναλωτή σε έννομη κατάσταση λιγότερο ευνοϊκή σε σχέση με εκείνη που προβλέπει η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία. Ομοίως, είναι χρήσιμο προς τούτο να εξεταστεί η νομική κατάσταση του εν λόγω καταναλωτή, λαμβανομένων υπόψη των μέσων που διαθέτει, σύμφωνα με την εθνική κανονιστική ρύθμιση, για την παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών·
- για να εξακριβωθεί η εν λόγω ανισορροπία δημιουργείται «παρά την απαίτηση καλής πίστης», πρέπει να εξεταστεί αν ο επαγγελματίας, έχοντας συμβληθεί νομίμως και θεμιτώς με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα δεχθεί την οικεία ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως.

Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το παράρτημα στο οποίο παραπέμπει η διάταξη αυτή περιλαμβάνει ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό κατάλογο των ρητρών που μπορούν να κριθούν καταχρηστικές.

(υπογραφές)